

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

24. De Paganis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

mus, eos per se solum, quod debent officium, & ministerium, præstare, ex accidenti verò consequi, ut in eo Saraceni inuentur, qui nō est eorum propositus finis: nec tamen inde efficitur, ut iure possint cōtra Christianos remigare, etiam quādo ad id nullo metu adigerentur: tunc enim cū omnis metus, & periculū abesset, lege charitatis desistere à remigando deberent, cū possent citra vllum incōmodum, Christianorum libertati, saluti, & vitæ prodesse. At verò tanto cū suo detrimento, & malo, nulla lege compelluntur ad consulendū aliorum vitæ, & bono. At cōmune bonum, iniquis, iure naturæ debet priuato præferri. Non distitemur id lege charitatis Christianos præstare oportere, vbi Saracenis, vel Turcis, pugna esset contra certam Christianorū Rempublīcā, aut contra Regem, vel Principem: sed in præsentia sermo tantum est de feruis Christianis, qui remigant in trirēibus, vel nauigijs Saracenorū contra priuatos Christianos pugnantium.

Decimosēptimū Quæritur, An Saraceni Christianorum Principum iurisdictioni subiecti, puniri queant ob delicta contra legem naturæ commissa, aut contra Deum in ijs, quæ sunt illis nobiscum communia? Respondeo, posse: ut si furta, adulteria, parricidia, vel homicidia perpetrant, quoniā sunt crimina contra cōmunem Reipublicæ salutem, cuius ipsi quoq; sunt participes. Si itē Idola venerentur, si Deum negent vnum esse, si in Christiū religionē mœ Christianā maledicta conijciant: si Christianos in Christi, aut Christianæ Religionis odium, ignominiam, aut contemptū male habeant: Si Sanctorum imagines conculcent, reliquias proterant, si cruces prosternant, resue alias sacras impiè, & nefariè polluant, violent, aut tractent. Vnde meritō à Christianis Imperatoribus piè sancitæ sunt leges, vt Idolorum templa clauderentur, & impia sacrificia cessarent, quod iussit Constantinus Magnus, l. placuit, c. de Paganis: & vt euerterentur, quod est postea à Theodosio imperatū: nam ait Niceph. lib. 9. hist. eccl. c. 25. primus Constantinus sacrificare Damonibus prorsus prohibuit, aras autem eorum non sustulit, mandato illo promulgato, vt deorū sana clausa essent, ne ab aliquo adiri possent, idem filij eius fecerunt: sed Theodosius legem tulit, vt deorum sana diruerentur. Teste igitur Nicephoro, simulacra, & statua deorum deijciebantur, frangebantur, & comminuebantur. Editæ quoq; sunt imperatoris leges, quibus Pagani in Christum, & Christianam religionem contumeliosi, & iniurij pecuniarijs poenis, atque etiam bonorum publicatione mulcarentur.

Decimo octauo Quæritur, An liceat Christianis Principibus impune permittere Saracenorū ritus? Respondeo, ex parte licere, ex parte verò nō licere. Si ritus sint ita superstitiosi, vt nec eorum sectæ, quam superstitiosè profitentur, congruētēs sint, nequaquam eos tolerare Christianum Principem decet: quia, & à Christiana religione, & ab eorummet secta, quamuis impia, sunt alieni. Si tamen sint ipsorum proprij, nec à veteri, & antiqua professione discrepent, permitti, & tolerari possent ad plura, & deteriora mala euitanda; nimirum ad communem pacem Reipublicæ tuendam, ad dissidia, & odia profliganda, ad expeditionem eorum conuersionem. Nam cum eorū vana,

& superstitiosa secta, tota vndiq; erroribus tectear, ac forteat, facilius, citius, & cōmodius possunt hac ratione confutari.

Caput XXIV.

De Paganis.

Primò Quæritur, quosnā Ecclesiastici scriptores Paganos appellent? Sciendū est, Hebræos Gentium nomine appellare consueuisse oēs eos, qui erant alieni instituti, & aliorū morum, & rituum, alterius legis, & generis: quo modo item Græci erāt soliti vocare Barbaros quotquot Græci natione non erant. Sacri igitur Scriptores Paganos appellare cœperunt oēs Idolorū cultores. Quæres quando Paganorū nomen cœperit in Ecclesiā introduci, & quare Idolorū cultores sint dicti Paganis? Dubitari non potest, Paganorū nomen in Ecclesiā vsurpari cœptū esse temporibus Christianorum Imperatorū, Constantini, Ioviniani, Valentiniani, Theodosij, Gratiani, Arcadij, & Honorij. Vnde apud Augustinū, Operatum Mileuitanum, Orosium, Arnobium, Philastrum antiquos scriptores, frequenter legimus Gentiles hoc nomine vocatos. Porro Philaster lib. de Heresibus cap. 3. Paganos dictos fuisse putat à Pagano quodam huius nominis, quem ait fuisse filium Deucalionis, & Pyrrhæ, regemque potentem, & inclytum, & proinde tanquam Deum habitum. Sed mirum profectō est, si ab eo rege sint dicti Paganis, quo pacto ante tempora paulo ante commemorata Idolorum cultores nulquam gentium legamus dictos esse Paganos. Isidorus libro 8. cap. 10. Etymologiarum: Paganus, inquit, dicti sunt ex Pagis Atheniensibus ex quibus orti: ibi enim in locis agris, & villis Gentiles, Lucos, Idolaq; sua, & delubra cōstituerunt: ideo Idolorū cultor cœpit appellari Paganus. Ceterū hæc ab Isidoro ratio etymologiæ tradita mihi nō placet, eadem ratione, qua Philastrij sententiā displicuit. Beda, in Cantic. lib. 6. cap. 30. & in Marc. c. 15. in Luc. lib. 6. c. 23. & hom. in Fer. 3. palm. dictos esse Paganos voluit à villis, quas pagos Latini vocare consueverunt: à villis verò tales dictos esse contendit, quod lōgè distet à superna, & cælesti ciuitate. At enim mystica est hæc etymologia: nos verò propria, historica, & quæ vocant litteralem perquirimus, nec dubitamus plures simul rusticas domos, hoc est, villas vocari Pagos, & inde Paganū, hoc est, rusticū, qui ruri natus, & educatus sit, & Semipaganū, hoc est, semirusticum; sed quærimus, cur Gentiles dici cœperint Paganis, quāvis vrbani essent? Alcianus Paterg. lib. 1. c. 13. mysticè quoque hoc nomen exponit, cum ait, Idolorum cultores dictos esse Paganos, eo quod non sint adscripti Christianæ militiæ, quæ quis aduersus Diabolū arma capefit. Connanus etiam lib. 9. Comment. cap. 13. Paganus, inquit, dicti sunt Gentiles, eo quod non essent milites Christi, qui solus dignus est, cui militemus. Legimus enim latinè dictos esse Paganos, quotquot à militia erant immunes, & liberi. Apud Iuriconsultos contraria sunt Miles, & Paganus, vt constat ex Marcello l. quædam ff. de Pernis, & l. a. c. de milit. testam. l. si ignorat ff. locat. L. ius nostrum, ff. de reg. iur. Mihi tamen eorū magis sententiā probatur, qui putat à temporibus Christianorū Imperatorum, Gentiles, nomine Paganos vocari cœpisse, eo q; imperatoris

atoris

ratorijs legibus claudi coepérat Idolorum fana,
& delubra, & sacra Gentilium prohiberi in oppi-
dis:quare pagos, villas, & agros adire cogebatur,
& illic suos deos colere, & superstitiosa sua fa-
cra facere. Urbibus igitur exclusi, in pagis, & vil-
lis inanos deos colebant, & venerabantur,
vnde & Pagani dicti sunt. Scribit Theodoretus li.
3. cap. 3. Constantinū Magnum pugnaturum con-
tra Magentium tyrannum, milites oēs sic volu-
isse paratos ad bellum difficillimū, videlicet, vt
sacro oēs baptisate initiarentur: Gentiles autē,
qui id facere recusarent, immunes à militia do-
mos suas redirent. Ex quo verisimile etiā est, cog-
nisse Gentiles Paganos dici ea significatione, qua
Paganos Latini eos nominabāt, qui erant à mili-
tia immunes, & liberi. Quidquid sit, certum est,
Gentiles vocari Paganos. Aug. lib. 2. retract. c. 43.
Deum saluū cultores vsitato nomine Paganos vocamus.

Secundo Queritur, An Pagani Christianorum
principū potestati, & iurisdictioni subiecti, cogi
queant, vt fidē Christi recipiant. Minime, vt col-
ligitur ex *de Indis, qui iūctura, d. 45. & sicut, de In-*
dis, & docet. S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 8. cuius sentētia est,
cōmuni consensu recepta, cū enim credēdi actus
sūt voluntarius, ac liber, quempiam ad Fidē adigi
minimē patitur. Nec solum Christiana fides à vi
omni atq; coactione debet esse aliena, sed etiam
ab iure metu mortis, seruitutis, carceris, suppli-
ciorum, aut similibus malorum suscipienda est.
nec enim vsquam legitur cuiquā hęc mala ideo
in cussa fuisse, vt ad fidem, & religionē Christia-
nam traherentur.

Quæres, An muneribus, & donis, officijs,
& obsequijs Infideles ad fidē, allici possint? Res-
pōdere posse, cū id nihil humanę voluntati deroget,
aut libertati. Ex quo infertur posse fidelē foemi-
nam, remoto quolibet iure humano scripto, cum
Pagano cōuenire, ea conditione: Te in virum ac-
cipiam, si sacro baptisate initiaberis. Princeps
item, tuta conscientia suam fidem obligat, ea cō-
ditione, vt qui baptisatum susceperint, à certis
tributis, vectigalibus, & oneribus sint immunes.
Præterea, si qui fuerint rei captiuis, eadem condi-
tione, & pactione possunt vita donari. Neq; enim
in his vlla vis infertur. Nec Simonie crimen con-
trahitur, quoniam temporale commodum pro
re spirituali non datur, sed officijs, Pagani volū-
tatem, & animū cōciliamus, & ad id, quod alio-
qui de iure diuino prestare deberet, nobis deuin-
cimus, & ad suā salutis studium, & amorem in-
ducimus.

Tertio Queritur, An ijdem Pagani iure com-
pellantur ad Euangelium audiendum? Quidā ar-
bitrātur, eos minimē ad id posse cōpelli, eam ob
causam, quod Euangelij auditio ad Fidem ample-
ctendam per se directio tendit: sed ad credendū
adigi nequeunt, ergo nec ad audiendum compelli.
Cæterum alij putant, eos cogi ad audiendum
iure posse: quoniam eo facto tantum curatur, &
efficitur, vt sacris diuini verbi concionibus in-
ter sint, nec enim recitē inde concludas, eos pro-
inde ad credendum compelli. Mihi sanē hoc pro-
babile apparet: atq; huic sententię fidem faciūt,
quæ extant pontificiæ cōstitutiones, quibus præ-
cipitur Iudæis, vt certō quodam hebdomadæ die
conuocati, aliquem Theologum doctorem, ali-

umue idoneum virū audiant. Id iussit Gregorius
XIII. in constitutione, quæ sic incipit: *Sancta Mater*
Ecclesia, & ante eum Nicolaus III. aliam ediderat,
qua iubebat, nunciari Euangelium Iudæis, & eos
ad audiendum conuocari.

Quarto Queritur, An Pagani Iudæi, vel Sara-
ceni ex oppidis, omniq; Christianorum ditio-
ne iure expelli, & eijs queant, ea tamen lege, & con-
ditione, vt si remanere velint, Christi Domini re-
ligione, & sacris imbuatur, & sancto baptisate
regenerentur, datis inducijs, & deliberandi tem-
pore constituto: sin minus relictis sedibus pro-
prijs ad alienas confestim sese conferant. Respō-
dent aliqui, posse. Nam quamuis Oldradus, Ale-
xander Imola, & Socinus, Corfettus, Albericus,
quos citat Simancas *de Cathol. instr. tit. 35. nu. 6.* do-
cere videantur, Principem Christianum, nō pos-
se è terris suis expellere Iudæos quietē, & pacifi-
cē viuētes, propterea, quod eis iure naturę cha-
ritas, æquitas, & misericordia debeantur, & nul-
lus innocens suis rebus, & præsertim domicilio
sit spoliandus; & ius canonicum veret, eos vlla
molestia affici. Artamen id inquit, sub nostrā
ferme ætate in Hispania à Rege Catholico Fer-
dinando huius nominis V. factū fuisse legimus, vt
tradit Simancas *de Cathol. instr. tit. 35. nu. 7.* ex multo-
rum hominum doctissimorum consilio, & sentē-
tia. Iussit enim Saracenos, & Iudæos quoque ab
Hispanis discedere, quo vellent intra quadrimē-
stre temporis spatium: vt vel ad fidem, & religio-
nem Christianam conuerterentur, vel bonis suis
omnibus venditis ab Hispania decederent: eis ta-
men, qui sacro baptisate intingi cuperent, re-
manere concessit. In hoc enim vis simpliciter nō
infertur; sed libera optio datur, vt vel Christia-
norum prouincias deserant intra certum tēpus,
vel Christiani fiant. Hinc Iustinianus Imperator,
vt Paulus Diaconus auctor est *in vita eius*, tertio
sui imperij anno legem tulit qua ex suę ditio-
nis terris Paganos, & Hæreticos exclusit, datis indu-
cijs trium mensium, vt conuerterentur ad Chri-
stum, si vellent. Et in Concilio Toletano 6. cap.
3. teste L. Marino Siculo lib. 19. & Albertino in
Rabri, de heretic. in 6. q. 2. & Simanca, *de Cathol. instr.*
tit. 35. num. 7. constitutum est in hunc modum: *Inspira-*
me summi Dei, Excellentiss. & Christianiss. Princeps ar-
dore Fidei inflammatus, cum regni sui Sacerdotibus, præ-
uaricationes, & superstitiones Iudæorum eradicare voluit
funditus, nec sinit degere in regno suo eum, qui non sit Ca-
tholicus: & vt quisquis succedentium temporum regni for-
titus fuerit apicem, non ante conscendat regiam sedem, quam
inter aliqua conditionum Sacramenta pollicitus fuerit, nul-
lum non Catholicum in regno suo se permitturum. Sic ibi:
Nec desunt iustæ, & debitæ causæ, cur eijs auer-
tatur: nā multa impiē, & nefariē peccant contra Rem-
publicam Christianam. Porro Principibus mi-
nimē liceret Iudæos, Saracenos vel Ethnicos suis
finibus eijs, fortunis, rebus, ac bonis priuatos:
tunc enim bonorum illi suorum veriti iacturam,
ad Christi fidem compelli viderentur.

Quinto Queritur, An etiam Pagani adigi pos-
sint a Principe Christiano, in cuius ditio-
ne versantur, ad deorū suorum cultum abijciendum, ad
legem naturę seruandam, ad idolorum aras, de-
lubra, & fana deferenda, ad ritus superstitiosos
respuēdos, ad omnē demum impietate sacrilegā

Simancas.
de Cathol.
instr. tit. 35.
num. 6.

repudi-

repudiandam? Respōdeo, Christianos Principes, & Imperatores olim leges sanxisse, quibus hæc abolerentur. Nam, ut constat ex Codice Theodosiano. l. 2. c. 4. c. 6. sequenti. Tit. de Paganis sacrificiis, & templis, Constantinus Magnus præcepit l. 4. ut Idolorum fana clauderentur. Et l. vlt. Theodosius, & Valentinianus imperarunt, ut omnia fana, & delubra diruerentur, & alij Imperatores interdixerūt Paganis sacrificijs, & ritibus vanis, & superstiosis. Et in Conc. 5. Carthag. can. 15. decretū est, ut patres peterent ab imperatore, ut quæcunque residua essent superstitiones gentilium, omninō deleterentur, siue in lucis, siue in arboribus, siue in simulacris. Paulū etiam supra tradidimus Gregorium XIII. Cōstitutionem edidisse, in qua Iudæis multis rebus interdixit: quæ Cōstitutio non solū contra Iudæos, sed generaliter cōtra Infideles quoslibet edita fuit. Ex quibus omnibus patet, posse Paganos legib⁹ Principis Christiani, cuius ditioni, & imperio subiiciuntur compelli, ut vnū Deum reuerentur, Idolorum cultū abijciant, leges, & iura naturæ custodiant, nihil deniq; in contemptum Christianorum, & rerum sacrarū audeant perpetrare. Nā hoc ipso, quōd Christiani Principis ditioni subiecti sunt, quem admodum cogi possunt eas leges seruare, quæ ad commune Reipublicæ bonum, videlicet salutē, tranquillitatem, & pacem pertinent; quoniam interdici eis potest, ne noctu arma deferant, ne tributa denegent, ne pacta perfringant, ne promissa violent, ne frumenta extrahant, ne furta, adulteria, homicidia committant: sic etiam adstringi possunt ad germanum, & verum cultum vni Deo bonorum omnium auctori deferendum, ad Idola è medio tollenda, ad iura naturæ conferuanda. Ceterum Christiani prohibentur in Paganos iriure, aut eorum bona diripere priuata auctoritate. l. Christianis, c. de Paganis, quæ lex lata est, ab Imperatoribus Honorio, & Theodosio.

Sexto Queritur, An Princeps Christianus, videlicet Imperator, Rex, Romanusve Pontifex ius habeat, & potestatem inquirendi, & animaduertendi in Paganos sibi non subiectos, ea ratione qua infideles sunt? Hanc quæstionem tractat Couarr. in regul. peccatum. p. 2. §. 10. num. 1. Hostiensis Augustinus Anconitanus, Aluarus, Pelagius, Oldradus, quibus videntur assentiri Ioann. Andr. Panormitanus, Albertinus, & alij Canonici iuris interpretes, quos oēs citat Couarr. loco citato, tradiderunt, Ecclesiam ius habere contra Infideles agendi, si generalem eius in totum terrarum orbem sibi à Christo Domino potestatem traditam recusent, & negligant. Consent enim illi Christum Dominum, ut hominē, ius, & potestatem in oēs terrarū nationes, & gentes à Deo accepisse, quemadmodum ipse dixit: *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra*: & hanc auctoritatem Petro tanquam suo in terris Vicario, eiusq; successoribus reliquisse, & proinde posse Romanum Pontificem Principi Christiano vices suas demā dare, ut in Gentes inquireat, & animaduertat, propterea quod Christianæ fidei renuant sese submittere.

Communi tamen Theologorum consensu recepta est sententia eorum, qui negant esse penes Ecclesiā id iuris, & potestatis. Sic Innocen. Cardinalis, Dominicus, inter Canonici iuris inter-

pretes, sic etiam S. Thomas, Antonin. Silu. Caiet. & alij Theologi, quos omnes refert, & sequitur Couarr. in regul. peccatum. p. 2. §. 10. num. 2. proinde Paganos non sine iniuria ad Fidem recipiendam compelli. Neque enim eo iure, & auctoritate Ecclesia hæctenus est vsa. Christus quoq; Dominus præcepit quidem, ut omnes fidem eius, & religionem susciperent, si salui esse vellent: ita tamen, ut quisque ad Fidem sponte veniret, non autem, ut traheretur inuitus.

Septimō Queritur, An penes Principes Christianos sit ius cōpellendi Paganos sibi non subditos ad audiendū Christi Euāgelium? Quidam negant, ea ratione ducti: sicut eis liberū est credere, ac fidem habere, sic etiam, & sacrū Euāgelium audire. Alij verò affirmant, putant enim, non idem esse iuris de credendo, quod est de audiendo. Nō enim consequens est, ut si ad audiendum adigantur, eo ipso, compellantur ad credendum; qui libet enim potest spōte ac libere audita credere. Equidem negari non potest, quin si viri probatæ vitæ, & speciatæ virtutis mitterentur ad Christi Euāgelium Paganis annunciandum, iure naturali digni essent, qui audirentur, nec iure vllus Paganorum Princeps, aut prohiberet, quo minus Paganus, qui vellent, Euāgelium audiret, aut idoneos Christi nuncios ac præcones, & interpretes impediret, ne illud annunciarent. Alioqui enim his, aut illis vim, & iniuriam manifestam afferret. ita Couarr. in regul. peccatum. p. 2. §. 10. num. 3. vbi id colligit ex S. Tho. Cai. & alijs.

Octauō Queritur, An Princeps Christianus iure possit Paganos debellare, eo nomine, & causa, quōd Idola, & simulacra inanum deorū, venerentur, & colant? Lyranus, & Abulenſis Episcopus, Alphonsus Castrius, Aluarus Pelagius, ut refert Couarr. in regul. peccatum. p. 2. §. 10. num. 5. insinuant videntur, id posse: quod probant tum ex c. Si de rebus, 23. q. 3. tum auctoritate diuina: nam Deus iussit Israeli populo Chananæos, aliasque gentes Idolorum cultrices expugnare, concidere, & delere, ac perdere. Alij verò contra arbitrantur id fieri iure non posse: quoniam Pagani licet Idola colendo grauer peccet: Principibus tamen Christianis nullo iure subiecti sunt. Nec enim si vnus Reipublicæ cuius delinquat, alia Reipublica ius habet in eum inquirendi, & animaduertendi. Horum sententia mihi certè magis arridet.

Nondū Queritur, An quia Pagani naturæ leges, & iura violant, à Christianis Principibus iure puniri possint, ita, ut ad legem naturæ seruandā cōpelli queant? Dux sunt opiniones: prima affirmat, quam probant Innocentius, Hostiensis, Io. Andr. Augustinus, Anconitanus, Panormitanus, Aluarus, Pelagius, Antoninus, Siluester, quos citat Couarr. in regul. peccatum. p. 2. §. 10. num. 4. Ratio eorum est: quia quisq; ex rationis præscripto viuere debet: ergo si naturæ iura labefactet, corripi, ac puniri potest. Alter opinio id prorsus negat, estq; Turcremata Cardinalis, Francisci Victoræ, Socii, ut testatur Couarruuias, loco citato, ob eam rationem videlicet, quoniam licet Pagani naturæ leges, & iura perfringant, non sunt idcirco tamē illi Christianis subiecti Principibus. Occurrit: Reipublica omnis ius habet sese defendendi, ac tuendi: ergo si Paganus Princeps iura naturæ per-

uerat, aut passim à suis populis peruerti impune sine, regnare; omnium malorum licentia; poterit seipsam tueri, ac proinde Christianos Principes ad sui auxilium vocare. *Respondeo*, auctores tantum loqui de ijs casibus, in quibus Ethnicus Princeps vnà cum gentibus, & populis sibi subiectis iura naturæ, & leges conuellit, non autem de ijs, in quibus Princeps ius naturæ violat populo sibi reclamante.

Mihi in hac controuersia respondendum postea distinctione videtur. Aut enim Pagani id ius naturæ non seruant, quod debitum Deo cultum, & honorem tribuendum præscribit: aut id, quod cuiq; homini reddendum, quod suum est, iuber. Si loquamur de priori iure naturæ, nequeunt Pagani iuste puniri, eò quòd diuinum cultum, & honorem despiciant. Si verò de posteriore, quo ius naturæ dissoluit, perumpunt, & negligunt, puniri iure queant: vt si furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa testimonia, incestus, supra, aut perpetrent ipsi, aut liberam concedant facultatē huiusmodi mala perpetrandi, aut passim in alijs, quos iure suo ab ijs malis coercere possunt ac debent, sine vlla pœna supplicioq; permittant. His enim legibus naturæ violatis, plauē consequitur, vt innocentes multis damnis, incòmodis, & malis afficiantur. Iure autem naturali innocentum iniurias propulsare, & possunt, & debemus. Item, quia eiusmodi mala communi Reipublicæ saluti, paci, & bono officiant, & nocent.

Decimo Quaritur, Quibus in rebus Principes Christiani ius habeant còtra Paganos agendi? *Respondeo*, cum Couarruua, loco citato nu. 3. *Primò* in eo, ne aditum præcludant idoneis Euangelij nuncijs ad eos destinatis, eos excludendo, aut indigne, & contumeliosè tractando. *Deinde* ne in Christum eiusue religionem, & fidem probra, & maledicta conijciant. *Præterea*, ne eos impediāt neue remorentur, qui se ad Christum conuertendi desiderio tenentur. *Item*, ne eos persequantur, qui Christi Euangelium audire cupiunt, student, aut, annunciandum sibi, & audiendum curāt. *Insuper*, ne quouis modo ad Christum conuersos infestent, opprimant, vexent. *Tum etiā*, ne vi, metum, minis, mendacijs, fraudibus alios inducant ad simulacra deorū veneranda, ad thus eis adolendū, aut ad legem naturæ peruertendā, aut ad susceptā Christi fidem deserendā: non tamen si exemplo, verbis, monitis, precibus, muneribus ad id eos alliciant & inuicent. *Postremò*, ne suos, vel alios vanis suis Dijs immolent: item ne eos permoueant, ac incitent ad immolandos homines, vt dijs suis inferuiant, vel ad eos macellandos, vt vesci queant eorum carnibus more ferarum. Sed quid, si fontes homines alioqui capitis pœna damnati, dijs immolari apud eos Ethnicos soleant, aut macellari, vt eorum carnes edantur? *Respondeo*, nihil hoc referre: fontes enim iure quidem capite puniuntur, nefariè tamen, & impie dijs immolantur, aut ob humanarum carnum esum necantur.

Vndecimo Quaritur, An Ecclesia supersticiosos inaniū deorum ritus iure toleret in Paganis Principiū Christianorum ditioni, & imperio subiectis? *Respondeo* S. Thomas 2. 2. q. 10. ar. 11. aliquando iure permittere, eā scilicet ob causam, vt plura, vel grauiora, & deteriora mala vitentur, qua-

lia forent, si Pagani inde grauiter offenderetur: si diffidia, & odia inde oritura probabiliter crederentur, si ad Fidei, & Religionis Christianæ dogmata amplectēda, aditus difficilius redderetur.

Duodecimo Quaritur, An Ecclesia citra iniuriā Paganos sibi subditos priuet dominio Christianorū seruatorū? *Respondeo* S. Thom. 2. 2. q. 10. ar. 10. Ecclesiā primis Christianæ Reipublicæ nascētis initijs permisisse, vt Pagani ius, & potestatem haberent in Christianos seruos: postea tamē eos oēs in libertatem vindicasse: atq; id meritò fecisse: quoniā multis experimentis didicit, Christianos seruos dominorum varijs fraudibus, atq; artibus seduci, corrūpi, peruerti, à Christianis institutis deficere, ad vitia tandem permoueri, flecti, & pertrahi, interdum etiam, in contemptum Christianæ Religionis, contumeliosè tractari. Quibus malis, & incommodis, vt obuiam iret Ecclesia, còstituit, ne Pagani seruos Christianos haberent, quod ob commune Fidei, & Religionis Christianæ bonum potuit iure decernere.

Decimotertio Quaritur, An Christiani bello capti à Paganis, & serui effecti ab eis fugiendi ius habeant? *Respondeo* ex còmuni omnium consensu si in bello iniquo sint capti, eos tuta conscientia posse fugere. seruitus enim non nisi iusto bello potest induci. *Præterea*, Christianis Saracenum, vel Turcarū bello captis, & redactis in seruitutem, semper licet fugere, & ad Christianos redire, vt ex communi omnium sententia docet Couarr. in regul. peccatum, par. 2. §. 11. nu. 6. contra Alciatum, & quosdam alios: quoniā Turcarum, & Saracenum bellum contra Christianos est iniustum, & iniquum. pugnant enim illi, vt Christianā Religionem disperdant, ac funditus deleant. Christianis item seruis apud Turcas, & Saracenos frequenter periculū imminet perfidiæ, & impietatis. *Quæstionis igitur* huius nostræ caput est de seruis Ethnicorū bello captis, qui contra Christianos iure dimicant, & bella gerunt. De quibus primò dicimus, tuta eos conscientia posse fugere, si probabile periculum impēdeat impietatis, aut cuiuslibet alterius peccati. solent enim Christiana Infidelium mancipia varijs modis, & artibus sollicitari, premi, & vrgeri ad Christi fidem deferendam, & ad vitia consecranda. *Deinde*, hoc etiam impedimento sublato, ius est eis fugiendi, se q; propriendi à Dominis suis: quoniā, vt suo loco planius còstabit, seruis iure belli captis potest bona fide, & tuta conscientia fugere, vt ad suos reuertatur, non autem, vt intra hostium prouincias maneat, vt docet Couarru. lib. 1. variar. resolut. cap. 2. num. 10. ius enim belli interpretari iuribus oportet. Milites itaque bello capti in seruitutem rediguntur, ea tamen conditione, vt nulla Domino vi illata fugere possint, causa ad suos redeundi: nō tamen idem iuris est in seruis, qui sponte sese vendiderūt. *Quæres*, an Christianis mancipijs apud Saracenos, Turcas aliòsue Paganos degētibus, liceat aliquid Domino furari, vt habeat, vnde in via, dū fugiunt, sustententur? *Resp.* quidam, Principibus quidē Christianis esse ius aduersus Turcas, & Saracenos bellū gerēdi, & proinde eos iure belli rebus suis spoliandi, quia Christianorū Prouincias iniuste occuparunt, & occupant; at verò priuatis hominibus ius non est

furto

furto eis aliquid subtrahēdi: furtum enim est per se malum, nec ius permittit etiam hosti furari. Quare Christiano seruo nefas est quicquā de sui domini bonis subripiendo, sibi ad fugā prospicere. Quōd si fugā negociū absq; furto in animē succedat, abstinere tunc temporis à fuga debet: quoniam perinde est, ac si cōmodam, & opportunam fugiendi occasionem nactus non sit. *Nec enim sunt faciendā mala, (vt nos monet Apostolus) vt veniant bona.* In aliud igitur tempus fugam rejiciat, vt cū necessaria, per Diuinam prouidentiam, vitæ subsidia sibi comparauerit, optatæ libertati per fugā tunc consulat. **ROGABIS** forsitan; Quid si alia necessaria vitæ, & iam ante comparata in fuga deficiant? *Resp.* fugienti licebit, quod est fugæ prosequendæ, vitæque tuendæ necessariū vndeunque conquirere, & capere, nisi aliunde id suppetat sibi: tunc enim in extremam est inopiā, & egestatem redactus. Alijs tamen videtur probabilius, fas esse Christiano seruo apud Turcas, vel Saracenos capto, auferre domino suo ea omnia, quæ sunt ei necessaria ad fugam, & ad iter faciendum, quo reuertatur ad suos; eō quōd inique possideatur à Domino: Item, quia vim patitur, dū detinetur. Item, quia potest iure operas, quas prestitit, compensare alijs rebus.

Decimoquarto Queritur, An Christianus iure eas res Paganis vendat, quibus ad suas superstitiones abuturos certò nouit? **Questio** ex eo pēdet quōd Ecclesia, c. *Iudei. c. consilium. de Iudeis, c. 1. vt. c. de Iudeis,* permittit veteres Synagogas reficere, & quæ ruinam minantur, fulcire, ergō licet Christianis lapides, calcem, & ligna ad eas reficiendas, & muniendas vendere Iudæis. Deinde, Paganorum delubra, cū sint domus, in quibus habitare possimus, vidētur esse res mediæ, & indifferentes, quarū bonus etiā vsus esse potest: ergo pari ratione Christianis licet id vendere Paganis, sine quo eorū fana exādicari nequeunt. *Respondeo,* opus hic esse distinctione ex S. Thom. 2. 2. c. 169. a. 2. ad 4. c. Caiet. 2. 2. q. 169. ar. 2. *resp.* ad 4. dub. 1. & Maiore. 4. d. 15. q. 15. s. tertio arguitur. Aut enim quæ venduntur Paganis, per se ad superstitiones eorū ritus, & cæremonias spectant, aut sunt res mediæ, & indifferentes. Si primi generis sint, Christiani eas res non bona fide, & conscientia vendūt, cū sint per se mala, & proinde eis Pagani bene vti nequeunt. Si verò secundi generis fuerint, sine damno cōscientiæ eas res Christianus vendit Paganis, quāuis prænouerit eis malè Paganos vsuros, quōd enim eæ res emptæ in malū finem dirigantur, Paganorū, qui emant, vitio, non Christiani, qui vendit, culpæ tribuendum est. Nec lex charitatis Christianū hominem ad eō adstringit, vt abstinere debeat à vendendo: tū quia Pagani homines ex deprauato voluntatis studio, & affectu delinquant, tum etiā quia Christianus, res suas simpliciter venales exponit, nec tanto cū rerū suarum detrimēto, Pagani bono cōsulere debet. **Cæterum,** objicies; si Paganus ea emeret ad nocēdum alteri homini, Christianus scienter proculdubio vendendo delinqueret: ergo malè pariter faceret rem vendendo Pagano, quā prænosset ei non paruo damno futuram. *Respondeo,* non esse in vtroque casu idem iuris, quoniam in altero tueri nos oportet iustitiam innocentis, cui Paganus

desiderat, & conatur officere: in altero verò Paganus vult sibi tantum obesse, non alteri.

Ex dictis manifestum est, non licere Christianis, quicquam vendere Paganis ad eū finem, videlicet, vt extruantur, reficiantur, aut fulciantur, aut muniantur Idolorum fana, aut Saracenorū delubra, Mezquittas vulgo nominant, quoniam hæc impio cultui, & superstitioni deseruiunt. Nec ite ad eum finem, scilicet ad Synagogas Iudæorum ædificandas, eō quod per se, & natura sua ad Iudæicos ritus, & cæremonias dirigitur. Nec, si veteres Synagogas Ecclesia reparari permittit, aut fulciri ruinosas, atque labantes, ideo rectè deducas, fas esse Christianis vendere Iudæis ligna, cæmentum, & lapides quibus reparantur: nam ea vendere in eos vsus, & ad eum finem, sua natura malum est. Ecclesia autem Synagogas Iudæis reparari concedit, ea conditione, vt ipsi per se id efficiant, non autem opera, & ministerio Christianorum. Ergo siue vendendo, siue laborando, aut qualibet ratione iuuando, siue operando, tū in veteribus Synagogis instaurandis, tum in nouis erigendis Christiani delinquant. Quoniam, etsi res, quæ venduntur, sunt sua natura mediæ, & indifferentes, vendi tamen iure à Christiano non possunt ad finem nefarium, & impium: secus est si Christianus eas res vendat Paganis, ad finem sua natura indifferentem, quamuis nouerit Paganum eis rebus malè vsurum.

Caput XXV.

Quædam alia questionēs de Paganis diluuntur.

Primo Queritur, An filij Infidelium paruuli inuitis eorum parentibus sacro baptismate donari, & ablui queant? *Animaduertendum* est triplicem esse huiusmodi paruulorum seu infantium differentiationem. Aut enim sunt filij Hæreticorum, aut Saracenorū, vel Ethnicorum, qui ad Christianam ditionem, & imperiū minime pertinent; aut eorūdem, qui ad eam ditionem pertinent: de quibus singulis suo ordine dicendū breuiter est.

Primum igitur, nemo negat ius esse penes Ecclesiā, Hæreticorum infantes inuitis ipsorum parentibus Christianæ Religionis sacris imbuedi, quoniam illi eiusmodi sacra suscipere, ad ea que seruanda semperq; retinenda, sese Ecclesiæ obligarunt: ergo, sicut Ecclesia in eos inquirendi, & animaduertendi ius, & potestatem habet, quō ad eius gremiū, vnde discesserant, reuertantur, sic & iure potest eos cōpellere, vt filios suos eisdē sacris imbuant, & informant, & proinde iure etiā æquissimo eorum filios subtrahendi, & sacro baptismatis fonte abluendi potestatem habet Ecclesia: eō quōd parentes illi, cū sint hæretici, iure, & potestate, quā habent in filios, malè contra fidem Ecclesiæ datā vrantur. **SED QUÆRES,** an Ecclesia eorū filios vel subtrahos, vel ereptos, iam baptismate renatos in Christo, debeat parentibus suis restituere, si repetant? *Resp.* nec debere, neq; verò posse: non potest, quoniam haud dubiè à parentibus seducti corruerentur breui: nō debet, quia meritò Hæretici omni patria illa, quam in filios

habent,